DIRETTISSIMO

Ca să ajungă în Franța, care totdeauna a fost privită în Orient ca o amantă ideală, numeroși vagabonzi visători s-au aruncat nebunește, atrași mai mult de chemarea ei, decît de gîndul cuceririi. Dar, majoritatea, poate cei mai buni, și-au lăsat oasele pe drum, înainte de-a o cunoaște sau după ce au cunoscut-o, ceea ce-i totuna. Deoarece numai în iluzie se află frumosul. Și fie că atingi sau nu capătul drumului, amărăciunea are cam același gust, în ambele cazuri. Scopurile totdeauna au fost nobile. Ceea ce are preț pentru omul, ale cărui dorințe sînt nenumărate, e numai lupta, bătălia ce-o dă cu destinul său, în timp ce dorințele îl mistuie. Asta-i toată viața ; viața visătorului.

Eu sînt unul dintre acești visători. Și odinioară, între atîtea alte dorinți, am hrănit-o și pe aceea de-a atinge pămîntul Franței. Voi povesti una dintre încercările mele nenorocase ; pe cea mai frumoasă.

Mă aflam la Pireu (sînt de-atunci tocmai douăzeci de ani), în tovărășia celui mai bun frate de hoinăreală pe care l-am cunoscut vreodată, singurul prieten al cărui suflet se contopise în întregime cu al meu. Și totuși eram pe punctul să ne despărțim : o tristețe lăuntrică ce-i sfîșiase dintr-o dată inima îl smulgea prieteniei mele pasionate, trimițîndu-l să se zăvorească, pentru cîtva timp, într-una din mînăstirile de la Muntele Athos.

După debarcarea noastră la Pireu, ne plimbarăm timp de trei zile, tăcuți și triști, printre glorioasele ruine, ceea

ce spori și mai mult mîhnirea bietelor noastre suflete ; apoi veni clipa cînd trebui să ne îmbrățișăm, ca să nu ne revedem, poate, niciodată. Oh ! Cît e de tristă despărțirea, atunci cînd ți-e drag cineva !

La ultima noastră masă — pîine și măsline întinse pe un jurnal — nu mîncarăm mai nimic. Cămăruța de la hotel ni se părea un cavou. Ne-am strîns fiecare lucrurile, ne-am împărțit punga comună, vreo șaizeci de drahme, și am plîns vitejește.

Cum eu voiam să plec în Franța, iar prietenul meu se împotrivea, mă rugă pentru ultima oară :

— Nu te duce acolo... Fii cu judecată... Ai o mamă care tremură pentru viața ta. Cît am fost împreună, mai mergea : eu știu să mă descurc mai bine ca tine și vorbesc mai multe limbi. Dar, singur, ai să suferi nespus de mult. Apoi Occidentul, deși are aziluri de noapte, este mult mai nemilos cu vagabonzii decît Orientul, care nu le are deloc. Dă-o dracului de Marsilia ! Dacă ai ști cît m-a costat orașul ăsta ! Întoarce-te la ai tăi, însoară-te cu o neroadă bogată, trăiește dintr-o muncă asigurată și mori liniștit. Visurile... Clocește-le la gura sobei, căci este mai puțin primejdios ca atunci cînd le hrănești cu sîngele tău : cînd ai să mori, pe fața ta vor fi mai puține urme. Crede-mă, Panaite... Bilanțul tuturor visurilor trăite se cifrează prin nenorociri mari. Și e drept să fie așa ; astfel n-ai avea loc de visători. Haide... Jură-mi că mîine vei lua vaporul spre Constanța.

Prietenul meu vorbea, strîngîndu-mi mîinile, iar frumoșii săi ochi umezi și fața lui plăcută de frate trădau o prefăcătorie duioasă : nu credea decît pe jumătate din tot ce îndruga ; mințea din dragoste.

Minții, la rîndul meu, promițînd să-i urmez sfaturile și plecă încredințat că n-am să fac nimic din tot ce-mi spusese, căci nu degeaba eram din aceeași rasă.

Îndată ce rămăsei singur, pămîntul mi se păru lipsit de orice sens, iar pe oameni îi simțeam nerozi. A doua zi, în picioare, pe chei, cu urechile zbîrnîind de frumoasele versuri franțuzești, pe care prietenul meu le recitea seara, privii cum ultimele încărcături fură urcate pe vaporul românesc, apoi cum însuși vaporul își luă drumul spre Constanța.

Două zile mai tîrziu, vaporul „Saghalien“ [1] al „Companiei mesageriilor maritime“ pleca spre Marsilia, via Neapole.

Îmi făcui bagajul.

*

Cînd ești vagabond, sărac și părăsit de prieten, operația aceasta se îndeplinește tragic. Dar ce știe lumea despre asta ?

Ce știe ea, cîtă durere poate să închidă o valiză făcută, în ajunul primei plecări, de mîinile bătătorite ale unei mame care plînge în hohote ; ce știe ea de ceea ce simte un copil afectuos, cînd o întreagă mahala urlă că s-a înhăitat cu o „haimana“ ; de pustiul pe care o astfel de „haimana“ îl poate lăsa în sufletul unui adolescent exaltat, atunci cînd îl părăsește, „ca să nu-l mai revadă poate niciodată“, după ce i-a vorbit cu disperare de lucrul acesta.

De toate acestea, ce știe lumea ?

Știe oare, măcar, ce înseamnă să te pregătești de plecare, atunci cînd ești sigur că n-ai cu ce-ți plăti nici biletul de drum ?

Nenumărate sînt resursele pe care viața le oferă dragostei noastre și de neînfrînt curajul pe care-l naște dorința.

În acel sfîrșit de ianuarie 1907, care urma după plecarea nefericită a prietenului meu, puteam fi văzut dinaintea debarcaderelor Pireului, așezat cuminte pe valiza mea și urmărind cu privirea mișcările vapoarelor ; studiam de două zile acel du-te-vino al vieții marinărești ; cercetam obiceiurile călătorilor, ale marinarilor și ale vapoarelor.

În curînd, un mare eveniment avea să se producă în noua mea viață de vagabond novice în străinătate, rămas fără bani și aruncat dintr-o dată de sub aripa protectoare a mentorului meu. Cu inima cît o nucă, mă gîndeam neîncetat la piesa de aur — o jumătate de liră sterlină — pe care o cususem în poala cămășii, la toată averea mea, o pîine de două kilograme și o jumătate kilogram din excelentul cașcaval grecesc, cumpărate și închise în valiză între *Viața lui Socrate* și *Poeziile* lui Eminescu. Mă gîndeam

[1] Nu sînt sigur dacă numele vaporului se scrie astfel (*n. a.*).

deopotrivă la ceasornicul meu „Roskopf", o mașinuță simpatică și de precizie, din nichel oxidat, bogat în amintiri, de patru ani de cînd îl tîram pretutindeni și fericit că a scăpat de atîtea ori de la moarte sigură. Ceasul îl strecurasem în pulpana dreaptă a paltonului, la fund de tot, între stofă și dublură, după ce găurisem buzunarul. Ca să-l iau și să văd cît e ora, trebuia să vîr mîna pînă la umăr. Îi simțeam prezența, lovindu-se de genunchii mei, la fiecare pas.

Astfel, după ce scotocii cu înfrigurare, nu-mi rămîneau la îndemînă decît cîteva drahme, destinate în parte acelui cumsecade barcagiu, care — din fundul bărcii sale unde sta tolănit cu brațele sub cap — mă spiona cu bunăvoință, de două zile de cînd cercetam vaporul „Saghalien", îmi zîmbea cu grație și-mi spunea la fiecare reîntoarcere din cursă, trîntindu-se pe spate : „*Kalosto patrioti* (salutare)" !

Nu-i răspundeam decît cu o privire rece de muribund. Cu o oră înaintea plecării „Francezului" a trebuit să renunț la amarul meu dispreț :

— Da ! *kalosto patrioti,* ia spune-mi cît îmi iei ca să mă duci pînă la vaporul de colo, ancorat la intrarea în port.

Dintr-o săritură, se așeză în capul oaselor și privi spre locul arătat, unde se aflau două vapoare.

— *To Galiko* sau *to Ghermaniko ?* („Francezul" sau „Germanul" ?)

— *To Galiko !*

Omul se bătu pe coapse, vesel, șiret.

— Eh, *patrioti*... Știi prea bine ; treizeci de bani... E destul de departe, *kaimeni* (vai de noi) !

— Da, e departe. Și, pe deasupra, n-am nici bilet, zic eu.

Barcagiul izbucni :

— Dă-mi gologani să ți-l cumpăr, strigă sărind pe chei. Mă-nțelegi, e același preț, dar voi cîștiga cincizeci de bani pe-deasupra.

— Cam cît o să coste pînă la Marsilia, *katastromatos* (pe punte) ?

— Șaizeci de drahme.

— Ar trebui să le am... *Kaimeni !*

Această mărturisire schimbă tonul și atitudinea barcagiului. Fața lui slăbuță luă un aer solemn ; vorbi cu gravitate :

— Asta-i altă căciulă ! Hai să luăm o cafea, colo, în față !

Și la cafenea, încrucișîndu-și brațele pe masă, nas în nas cu mine, îmi spuse :

— Vrei, deci, să faci pe *palikaraki* (micul viteaz) ?

— Da, cam așa...

— Ei bine ! ai să-mi dai două drahme și te voi urca pe vapor.

Îi dădui banii.

— Acum, ascultă-mă, *matia-mu !* (Ochii mei !) Te vei duce la scara cea mare de la clasa întîi. Acolo, vei sări repede, ca un cocoș. Dacă te oprește cineva, răspunde-i în grecește : „Mă duc să-mi văd un prieten". Cum ești bine îmbrăcat, *ei* or să te lase să treci. Bagă de seamă să nu te ascunzi înainte de plecare. *Äia* au ochi buni. În acest timp, voi strecura valiza ta printre cuferele bogătașilor. Tu stai acolo înăuntru, așteaptă s-o vezi, apuc-o, fără să dai vreo lămurire și... Dumnezeu să te păzească, copilul meu.

Așa s-a și întîmplat. Urcat fără nici o piedică, coborîi pe puntea inferioară și văzui pe barcagiul meu dînd din coate, certîndu-se cu camarazii lui ; apoi, după ce îmi trecu valiza și se încredință că o luasem, îmi spuse încă o dată cu un gest de mare ușurare :

— Acum, Dumnezeu să te păzească !...

*

Da ! Dumnezeu să te păzească, băiete... pînă-n clipa cînd controlorul te înșfacă.

Dar, așteptînd această grozavă catastrofă, este îngăduit să nădăjduiești într-un sfîrșit bun și să iei parte la viața care te înconjoară. Și viața care mă înconjoară pe „Saghalien" este destul de însuflețită : patru sute de greci, veniți din toate colțurile Greciei, Anatoliei și Macedoniei, sînt îngrămădiți acolo pe punte într-un talmeș-balmeș caraghios, tragic, pitoresc, mai mult decît teatral și aproape neverosimil. Toate costumele, toate dialectele, toate caracterele. Tineri, bătrîni și copii, însurați și burlaci. Veseli, melancolici, morocănoși, nepăsători și înțelepți. Unii dansează sau își joacă copiii. Alții cîntă, strunesc coardele vreunui instrument sau joacă cărți. Unii discută atît, de-ai crede că se ceartă, în timp ce cîte unul suspină într-un colț, iar altul măsoară puntea, gesticulînd cu degetele mîinilor răşchirate și răcnind la cer :

— Ah ! *patrida-mu ! patrida-mu !* (Ah ! patria mea, patria mea !)

Toți mănîncă și beau. Puntea este plină de sîmburi de măsline, capete de heringi, coji de ceapă și de portocale. Peste tot duhnește a țîri, brînză fermentată și altele, ceea ce este îngrozitor.

Un refren se înalță deslușit, deasupra grupurilor :

Ehé, moré, ehé,
Tha pami stin xanthia !
(Ehei, dragul meu, ehei,
Plecăm în străinătate !)

Și în mijlocul acestei hărmălăi, sirena vaporului șuieră pentru prima oară, aducîndu-mi aminte că n-am bilet. Aproape că și uitasem de el, dar mă simt așa de bine pierdut în această mulțime, că nu mă sperii prea mult ; las sirena să-și epuizeze toate semnalele reglementare și vaporul pleacă în delirul acestui furnicar omenesc, care urlă din răsputeri :

— Adio *patrida-mu !*

— Adio prieteni !

Acest *Ehé, moré, éhé !* zguduie acum cerul, scos din piepturile unui cor de patru sute de voci :

Toată lumea cîntă,
Așa-i pe vapor :
Veselie, bucurie.
Toată lumea, afară de evreu.
Evreul rătăcitor, el, numai el, călătorește trist.

Saghalien își ia largul, mîngîiat de o briză care ne stropește în joacă. Pînzele pocnesc în bătaia vîntului. Emigranții ghemuiți unul într-altul devin îngrijorați, din ce în ce mai îngrijorați. Eu de asemeni și am pentru ce. Mă gîndesc întruna cu bucurie la fericirea de-a mă afla peste cîteva zile la Marsilia. Ah ! voi face orice, hamal, rîndaș, cerșetor, numai ca să ajung acolo. Parcă mă și văd citind și eu cărți, cărți franțuzești, în original, ca prietenul meu!

Dar inima mi se dezlipește de acest gînd și se micșorează, bătînd cu putere. Împrejurul meu : *katastromatos,* oameni de-a valma, visători de dolari. Ce legătură să fie între mine și această turmă ?

Cu răsuflarea duhnind de usturoi, un tînăr emigrant îmi sare înainte :

— Eu merg la San-Francisco... Dar tu ?
— La Tombuctu !
— Unde-i asta ?
— In Canada.
— E cam frig pe acolo...
— Lasă-mă în pace !

Cu privirea ațintită asupra comandantului care se plimbă în cabina de comandă, mă întreb dacă omului ăsta i-ar fi milă de mine, la un caz de nevoie.

Deodată, o frază scurtă, răsunătoare, strigată în grecește, îmi străpunge inima :

— He ! *Ta sitiria pédia !* (Haide ! Biletele, copii !)

Cel care a dat ordinul acesta nenorocit este cafegiul, patronul bufetului de la a treia, tălmăci și totdeauna grec pe toate vapoarele care brăzdează bazinul Mediteranei. Alături de el, stă înfipt un ofițer de bord cu fața aspră.

Ah ! *kaiméni palikaraki !*

★

Profitînd de zarva ce-a cuprins mulțimea, ca și de neatenția celor doi controlori, o șterg, strecurîndu-mă pe nesimțite. Unde ? Parcă știu ? Mă învîrtesc încoace și încolo, dau din colț în colț, cu ochii în căutarea unei ascunzători, tot pipăind piesa de aur cusută în cămașa mea, în timp ce „Roskopf"-ul îmi ciocănește genunchi.

Să mă strecor într-o barcă de salvare ? Sînt acoperite cu pînze, bine legate cu frînghii pe care ar trebui să le tai. Să mă cobor la cazane ? Nu cunosc pe nimeni acolo : toți sînt francezi. Dar iată că un marinar care trece mă măsoară cu coada ochiului și surîde. Cu siguranță că a recunoscut *palicarul !*

Socotindu-mă pierdut, mă pitii în labirintul de culoare din apropierea coșului cel mare. Mă ghemuii deasupra grătarului care proteja cazanele și mă simții în siguranță. O să le fie prea greu, să dea peste mine aici. Doar n-o să le vie în cap să scotocească prin puzderia de colțuri și unghere ale vaporului ! Poate, cine știe, nici nu le cunosc tot așa de bine ca un vagabond, care este la prima lui lovitură. *Hei palikaraki ?...*

Și veșnicia, greaua veșnicie trece, se scurge cu nesiguranța ei, cu burnița care a început să-mi ude umerii, cazanele care mă dogoresc pe sub grătar, cenușa care se urcă și mă sufocă, tangajul vasului care mă zdruncină

tare... Și valiza mea, lăsată în voia acelor pirați, ce-o fi devenit ? Aveam înăuntru pîine și brînză, cu care voiam să mă întremez puțin, căci, pe legea mea, mi-e foame. Dar trebuie să am răbdare și aștept cu urechile ciulite, cu privirea în pămînt. Jumătate fript, jumătate înghețat, schimb din cînd în cînd piciorul, ca berzele cînd se odihnesc.

Dumnezeule, cît e de mult ! Și totuși nu prea.

Un zgomot de pași care se apropie, toc, toc, pe punte. Sînt doi... Se opresc ! De ce ? N-au ce căuta aici ! Îndrăznesc o aruncătură de ochi în jurul meu, ca să văd dacă i-ar putea aduce ceva încoace. Nimic : murdărie și fierărie prăfuită.

Dar pașii, pașii unuia singur acum, pornesc din nou, toc, toc și iarăși se opresc, de astă dată chiar în labirintul meu ! Oh ! Marsilia, n-o să te văd deloc ! Văd mai degrabă șapca tălmaciului — cafegiul — de care mă desparte o singură manșe. Și primejdia îmi curmă respirația, dar e degeaba să-ți ții respirația în fața unei atari nenorociri, că iată încă un pas și cafegiul mă privește cu ochii săi de broască rîioasă, cu fața buhăită ; nu spune nimic, dar din locul său îmi face semn cu arătătorul : *Vino-ncoa !*

Mă supun, desigur. Mă recomand.

Palikaraki...

Pe punte, francezul și grecul schimbară cîteva vorbe, pe care nu le înțelesei. Primul mă măsoară liniștit. Al doilea îmi spune :

— Urmează-ne !

Îl urmai ca o mironosiță, gîndindu-mă cu tandrețe la jumătatea mea de liră sterlină și la „Roskopf", fiecare încă la locul respectiv.

Cînd convoiul funebru sosi pe punte, toți emigranții erau în picioare. Cei mai nerăbdători ne împresurară :

— Ce s-a întîmplat ?

— Ce-a făcut ?

— N-are bilet ?

— Săracul ! *Kaimenos !*

Mă uit la toată lumea asta, la cei doi judecători ai mei — marea și cerul — și tremur pentru micuța mea comoară, pe care regret că n-am ascuns-o în cașcaval.

Și acum, interogatoriul, luat de tălmaciul grec, ascultat cu nepăsare de ofițerul francez și cu viu interes de emigranți :

— De ce te-ai ascuns acolo ?
— Ca să ajung la Marsilia.
— Hm ! Şi biletul ?
— N-am.

Cafegiul se roşi de mînie, mă înşfăcă de reverul hainei şi mă zgîlţîi cu putere :

— *Kerata !* Ce, te crezi pe vaporul lui tat-tu ?

Ofiţerul întinse mîna şi potoli excesul de zel al slugoiului. O voce strigă din mulţime.

— Haide, *moré,* nu mai face pe lacheul. Sîntem creştini !

Apoi alte voci :

— Dar ce ! e vaporul lui tat-tu...
— ...Şi n-o să fie mai greu din cauza acestui *kaiménos.*

Vrăjmăşia contra tălmaciului cuprinde toate sufletele. Un emigrant îşi scoase o batistă din buzunar, aruncă în ea cîţiva gologani, apoi, nervos, începe să cheteze printre cei de faţă, zăngăndind monedele şi strigînd cu voce metalică:

— Hai, fraţilor ! puţină bunăvoinţă. Daţi ce vă lasă inima ! Trebuie să adunăm cîţiva gologani pentru nenorocitul ăsta ! *Pentru el !* Nu pentru vapor, lua-l-ar dracul !

Îl privesc şi mi se pare că recunosc pe acela care-mi spunea că se duce la San-Francisco şi-l luasem la goană.

Dinaintea acestei întorsături, cafegiul îşi întrebă din ochi stăpînul. Acesta rosti o frază şi grecul se puse îndată să-mi scotocească buzunarele. Rezultatul : cîţiva gologani. Mi-i lăsară.

Atunci, auzii pe ofiţer şoptind :

— La cărbuni !

Şi-mi întoarse spatele, dar repede se răzgîndi, din cauza hainelor mele curate şi-mi modifică osînda :

— *Nu... nu... Supreaveghează-l... Debarcaţi-l la Neapole...*

Tălmaciul mă aruncă într-o cabină de bagaje şi acolo, împingîndu-se în mine, îmi zbieră în nas :

— *Vodi ! Gaiduri !* (Boule ! Măgarule !) De ce n-ai venit să mă cauţi înainte de plecarea vaporului ? Pentru cîteva drahme, ţi-aş fi arătat eu unde să te ascunzi. *Zoo !* (Animalule !)

— O să ştiu de-acum încolo !

Şi, pe bună dreptate, cu altă ocazie i-am folosit sfatul cu vîrf şi îndesat.

*

Totul merse bine pînă ce Messina se profilă în zare. Emigranții mîncau, beau ; puntea devenise un adevărat grajd ; nu călcai decît pe resturi. Cîntecele amuțite, noaptea rîncepeau mai abitir decît dimineața :

Ehé, moré, éhé !

Bătăi din palme și dansuri :

Hai să mîncăm, să bem
și să jucăm !
Ehé, moré, éhé !

Cînd, deodată, se dezlănțui o furtună și iată-ne pe toți, lucruri și ființe, claie peste grămadă.

O răbufnitură de vînt, nebănuită, puternică, grea cît mii de tone de apă, izbi cu putere pînzele, le umflă, le smulse din toate legăturile și le aruncă de catarg, care trosni de credeai că-i sfîrșitul lumii. Bărbați, femei, copii, bagaje, sticle, pîine, țîri, ceapă, portocale, toate la un loc nu sînt decît o masă informă, pe care corabia o rostogolește de la tribord la babord, o strivește, o zdrobește, în timp ce furtuna pustiește puntea, iar căpitanul strigă de la postul său :

— Toată lumea în cale !

Emigranții au schimbat cîntecul. Tîrîndu-se pe mîini și pe șezut, uzi leoarcă, cu privirile îngrozite, se agață de tot ce le iese în cale și cheamă în gura mare, în ajutor, pe cei doi sfinți greci, protectorii mărilor :

— *Aghios Nicolas ! Aghios Gherasimos !*

Cafegiul, care se ocupă cu coborîrea în cabine și care face haz de spaima emigranților, răcnește la sărmanii *katastromatos*, speriați, călcînd peste ei :

— Aha-a ! Iată naufragiul ! Acum *éhé, moré, éhé !*

Și aruncîndu-i ca pe niște saci, curăță puntea de orice harababură.

Sînt singurul căruia îi place mai bine să înfrunte furtuna, decît să coboare în împuțiciunea și vărsăturile de jos. Ghemuit între balustradă și bucătărie, mă feresc pe cît pot de valurile care spală puntea și o clipă mă stăpînește și pe mine gîndul naufragiului. „Adio, mamă, n-ai să mă mai vezi !“

Cafegiul, zărindu-mă acolo, strigă la mine :

— Coboară, nenorocitule ! O să te ia un val de apă.
— Lasă să mă ia !
Însă altfel mi-a fost scris.

Într-o seară înstelată, în fața mizeriei mele, Neapole își arătă golful său, fără pereche în lume, înălță pînă-n nori luminile amfiteatrului său și mă afundă într-o vrajă care mă făcu să iert soartei că-mi răpea dorința de a ajunge în Franța.

Am fost dat jos la Neapole... Dar îl admir. Inima mi se umflă, gata să plesnească, în timp ce ochii mei răscolesc întunericul, spre a descoperi silueta masivă a Vezuviului.

— Ai să cobori aici, îmi strigă tălmaciul, în mijlocul unei larme asurzitoare.

„Saghalien" se oprește și ancorează. Călătorii se înghesuiesc în bărcile care roiesc în jurul vaporului. Eu, cu geamantanul în spinare, sînt luat de valul de emigranți care debarcă aici, de unde un transatlantic îi va transporta în America. Și iată-ne, adevărată turmă de oi, îngrămădiți într-un bac pe care un remorcher îl trage pînă la cheiul vămii. „Totdeauna sînt în cîștig", îmi spun, gîndindu-mă la cele trei lire pe care barcagiii ți le cer de la vapor pînă la chei. Și cum nimeni nu mă bagă în seamă, mă lăsai în voia soartei. Cine știe ? O masă și o noapte pe gratis nu sînt de disprețuit, de vreme ce ești un *palikaraki*. Să facem deci pe emigrantul, cît s-o prinde.

Dar asta nu merse și totul se termină într-un mod neașteptat.

Conduși într-o clădire uriașă, cu paturile aliniate ca niște morminte, văzui pe greci apropiindu-se de pereți și citind următoarele rînduri scrise de alți compatrioți : *Fraților ! Aici am fost mîncați de ploșnițe cît lintea !*

Îmi înhățai valiza și o luai la goană !

Iată-mă acum în stradă, singur, fără prieteni, fără mentorul meu ; eu, un om de treabă din Brăila, aruncat în lume, eu, omul de treabă care știe că-l așteaptă zile negre, adolescent crăpînd de viață și mulțumit că se află la Neapole, de vreme ce n-a avut cum să ajungă la Marsilia. Mulțumit de acest Neapole a cărui poezie îi este necunoscută, mulțumit de lira sterlină cusută în poala cămășii, de „Roskopf-"-ul așezat în buzunarul vestei și de

biata comoară de douăsprezece drahme, în gologani, pe care i-o adunase emigranții.

Dar nu tot așa de mulțumit, de ceea ce i se întîmplă, deodată, în timp ce mergea cu gîndul aiurea : un ștrengar se apropie, îi propune să-l ducă la un *albergatore*[1] și, fără să-i aștepte răspunsul, îi smulse valiza, ordonîndu-i să-l urmeze !

„Dumnezeule ! îmi spuneam, omul ăsta trebuie să crape de foame, de vreme ce se poartă astfel ! Am fost debarcat într-un oraș mai sărac decît cele din Grecia !

Și-l urmai ! Via Duomo, apoi o străduță : iată-ne ajunși la *albergatore*, la etajul al patrulea. E tînăr, oacheș, fața aspră de om care se zbate. Interiorul îmi pare curățel. Prețul : cincizeci de centime pe noapte, douăzeci și cinci pentru o farfurie de carne sau pește cu legume. Foarte bine. Plătesc hamalul, care nu-mi cere decît treizeci de centime. Și mă duc la culcare, deoarece casa îmi joacă înaintea ochilor, de parcă aș fi încă în largul mării.

Patronul îmi arătă camera, deschise ușa și după ce mă lăsă să trec, se oprește în prag cu mîna întinsă. Mă uit la gura lui amară, la ochii săi reci și scăpărtori, la nemișcarea feții lui bărbătești și nu pricep nimic.

— Cele cincizeci de centime ! rosti cu o voce tăioasă, ce-mi dădu fiori.

Plătesc în grabă. Închisei ușa. Înțepenit în mijlocul odăii, îmi plimb privirea de la patul jegos la fereastra sinistră și la pereții al căror tapet e pictat de urmele ploșnițelor strivite cu degetul. Un cîntec de jale străbate din acest șanț greu, adînc, lugubru, care se numește stradă, strada Occidentului, strada Neapolelui, unde, ca să poată cîștiga treizeci de centime, un om mi-a sărit în spate, ca și cum ar fi vrut să mă jefuiască și m-a adus la acest *albergatore*, care are aerul unui călău.

Mă cuprinde spaima. Inima mi se umple de presimțiri negre. Aș vrea să plîng.

Departe, departe, prietenul meu ! Departe, departe, mama ! Și eu ce să fac aici ? Mă gîndesc la căminul nostru sărac, dar curat și moale. Mă gîndesc la prietenii de vîrsta mea, aproape toți însurați, fiecare cu familia lui, cu rostul lui. De ce oare blestemul de-a nu putea face ca ei, ca toată lumea ? Ce mă împinge întruna pe drumuri înde-

---

[1] Hangiu, hotelier *(n. a.)*.

părtate, cînd în țara noastră pînă și străinii își fac un rost și se statornicesc ? Ce vreau ? După ce alerg ?

Singur, la mii de leghe departe de orice suflet care să mă înțeleagă și să mă ajute.

Repede mă dezbrac și descos piesa de aur, pe care o mîngîi cu dragoste ; ea mă va ocroti, ea împreună cu gologanii *katastromatos*-ilor, care valorează aproape cît ea. „Roskopt"-ul, de asemeni, așa păcătos cum e și tot merită doi-trei franci.

Îmi înșiruiesc averea pe pat : ceasul, grămada de aramă și piesa de aur. La un loc, totul face o liră sterlină. Bun, am cu ce trăi o chenzină, socotind cîte treizeci de bani pe zi, inclusiv tutunul. Dar, chiar de mîine, voi pleca să caut de lucru, primind orice o fi.

Acest gînd mă liniștește și mă culc, spunîndu-mi : „Trebuie să mă descurc ! Sînt un om singur pe lume !".

*

Singur pe lume ? Nu ! gînduri negre de-o seară... A doua zi, la ora șapte dimineața, Neapole se înfățișează privirii mele. Neapole, orașul fără pereche, minunatul colț de lume despre care auzisem că trebuia să-l vezi și apoi să mori !

N-am murit, dar mi-am pierdut capul. Timp de două zile, am alergat întruna, pretutindeni ; la muzee, Vezuviu, Pompei, grădini, șosele, monumente, toate astea înghițite dintr-o dată cu o bucată de pîine într-o mînă și „Roskopf"-ul în cealaltă.

Dar, în seara celei de a doua zile, reîntorcîndu-mă acasă, nu-mi rămăsese nici o para din grămăjoara de aramă dăruită de emigranți.

Îndată mă cuprinse teama. Acum, băiete, la muncă ! Și atenție totodată la gologani, că se duc ! Gustai în seara aceea faimoasa farfurie a hangiului, carne și legume, care nu costa decît douăzeci și cinci de centime.

Era un amestec de fasole, de tăiței, și de morun sărat cu multă zeamă ; amestec ce părea să mai fi fost mîncat o dată. Deloc bun. Să lăsăm acest terci pentru zile mai grele, care poate nu vor veni niciodată. Pentru moment, jumătatea de liră sterlină e încă neatinsă, deși schimbată. De data asta, voi alerga după muncă.

Sînt sigur c-am s-o găsesc ! N-am văzut oare, în timpul plimbărilor mele, magazine cu firma : *Latteria Romana* ?

Astea sînt, fără îndoială, *Lăptării... românești!* Aceste firme, ca și un bilet atîrnat la geamurile tuturor caselor, pe care scria *si loca un piano*[1], m-au făcut să cred că la Neapole toate lăptăriile sînt ţinute de români și că toată lumea închiriază... piane! Două lucruri diferite, ce-mi jucau dinaintea ochilor, prima dîndu-mi curaj, în timp ce alergam după tramavaie.

Nu, nu sînt pierdut.

Latteria romana, asta trebuie să fie: *Lăptăria română.*

Blestemată limbă latină: tu mi-ai jucat festa! Căci foarte sigur c-am să găsesc o întrebuinţare la acești români, *care în nici un caz n-o să mă lase să mor de foame, am amînat ora intrării la stăpîn*, și mă avîntai, timp de alte trei zile, de-a lungul cîmpiilor minunate care se învecinesc cu Neapole. Colindai portul, cheiurile, bisericile. Făcui cunoştinţe.

Desigur, cunoştinţe!

Una din ele mă duse într-o seară la o „casă", unde se dansa în sunetul acordeonului. Multe fete tinere. Veselie, sinceritate, nimic care să dea de bănuit.

Cum eu nu dansez, băui, glumii, rîsei. O fetiță ieșea afară cu regularitate de ceasornic, făcea mîinile pîlnie și striga cu o voce divină, către o altă divinitate de la al cincilea:

— *Na-a-a-ni-i!*

O fereastră se deschidea în cer. Altă voce divină răspundea:

— *Che vuoi?* (Ce vrei?)

— *Scendi a basso! Ce un soldatiello, un pasquale che ti voule!* (Coboară jos. Te vrea un soldățel!)

Şi divina cobora... „jos", jos de tot, în iadul pămîntesc, de unde-și lua *soldatiello.* Totul nu costa decît cincizeci de centime.

Dar și-așa, încă era prea scump, trebuie s-o recunoaștem, deoarece la ușa cabaretului se afla un „tată de familie", care făcea o concurență grozavă întreprinderii cerești. Judecaţi: acest părinte, cu biciul pe umăr, trăgea *pasquale* de mînecă, le arăta pe cele două fete ale sale așezate într-o brișcă, la care înhămase o vacă și un măgar și-ți oferea, pentru o *liră: mîncare, băutură și... restul.*

---

[1] Etaj de închiriat.

Un *soldatiello* se urcă. Apoi un altul. Mă urcai și eu. Tatăl ia hățurile. Vacă, măgar și marfă se pierd în noapte. Pe drum, un abonat se urcă din mers, salută, împarte sărutări, strînsori de mînă și țigări.

Mahala. Casă de țară. Harababură. Mizerie. Mama și o fetiță pun pe o masă mare : pîine, vin, brînză, plăcinte. Se bea, se mănîncă și se trece alături, într-o încăpere care n-are decît un paravan în loc de ușă. Perechile intră acolo, pe rînd. Doi copilași, de cinci și șapte ani, doi adevărați spiriduși, aleargă încoace și încolo, serioși, unul cu un lighian, altul cu o cană cu apă.

Veselie, rîsete. Nimeni nu se sinchisește. Am rămas pe scaun și privesc fetița. Să tot aibe doisprezece-treisprezece ani. Pe cînd rîndul ei ?

Pe legea mea, chiar acum, deoarece maică-sa, crezînd că-o doresc, o înghioldi cu cotul, arătîndu-mă.

— *Hé, vai*... (Ei, du-te !)

— *Co ágio, anda che non mi chiama !* (Cum să mă duc, dacă nu mă cheamă !) răspunse jignită micuța.

*

Da, cunosc Neapole.

Ca să ajung aici, am plătit scump, mai scump decît v-ar lua, ca să vă plimbe prost, compania „Cook and Son".

Am cunoscut Neapole, înainte să împlinesc săptămîna. Și am simțit într-adevăr că puteam muri pe urmă. Pentru mine, Neapole n-a avut nici chip de salvare, nici măcar atîta cît pentru o bună parte din proprii lui fii.

Înspăimîntat, cu ultimele trei lire în buzunar, băteam cheiurile, debarcaderele, cercetam toate vapoarele ce pluteau spre Marsilia, dar pe aici nu se afla nici un barcagiu grec care să strecoare într-un alt „*Saghalien*" pe disperatul *palikaraki*, ce devenisem după ce văzusem Neapole. De dimineața pînă noaptea, asistam la plecarea navelor ce se duceau fără mine spre țărmuri mai milostive. Sper, totuși, să ajung acolo, cîndva.

Sîntem în februarie, începutul celei de-a doua săptămîni de ședere în orașul celui mai frumos golf din lume.

Curajos, chem pe *albergatore* și-i deschid valiza în față.

— Uite ; costum nou, rufărie nouă, ghete noi, plus *Socrate* și *Eminescu*. Cît timp *mangiare* și *dormire* pentru toate astea ?

— *Una settimana*. (O săptămînă.)

Bine. Adio, scumpă valiză ! Rămîn cu două cămăşi şi cu două izmene pe mine ; o pereche de ciorapi, două batiste, două gulere, un prosop, un săpun şi briciul le împrăştii prin buzunare.

Să nu uit să evoc, în clipa aceasta solemnă cînd scriu aventura care mi-a înveselit cel mai mult prietenii, obiectul principal pe care l-am salvat de la dezastru. E o cărţulie, intitulată *Ombra* de Genevraye, apărută în româneşte într-una din acele colecţii populare care au hrănit şi instruit o generaţie întreagă şi al cărei editor, un evreu necunoscut în lume, a dat faliment şi s-a împuşcat.

Memoriei lui dedic această pagină din viaţa mea, pentru binele ce mi l-a adus cartea tipărită de el, în vremea lungilor zile de foamete, la Neapole.

Am uitat toate lucrurile pe care o mamă îndurerată le cumpărase şi le închisese în acea valiză, prima pierdută la începutul unui vagabondaj ce nu s-a sfîrşit încă. Dar niciodată nu voi uita *Ombra*, singura hrană şi singurul martor al unui suflet pe care-l păştea nenorocirea.

Acum, de vreme ce piesa de aur şi grămăjoara de aramă au dispărut, o viaţă nouă începea, o viaţă care va dura o săptămînă şi ale cărei cheltuieli le va suporta valiza.

Vreau, nu vreau, trec pe un regim de un fel de tocană de morun sărat cu fasole uscată şi tăiţei. Ca să le înghit, mestec ţinîndu-mă cu mîna de nas. Nu ştiam, Doamne, că-mi pregăteai zile cînd aş fi fost fericit s-o mai găsesc !

De lucru nu mai caut decît printre picături, desigur, zadarnic. Toată vremea mi-o petrec dînd tîrcoale în port, în căutarea unui al doilea „Saghalien". Vapoare sînt destule, numai că, *o dată ce te-ai fript cu ciorbă, a doua oară sufli şi-n iaurt ;* mă feresc de „Saghalieni" care fac escală şi din care poţi să fii dat jos în vreun Neapole. Altele nu sînt, dar e permis să speri.

Tot aşteptînd, sînt cu ochii-n patru ca să nu mă trezesc în faţa „marei ocazii", neavînd nici cele două lire necesare barcagiului care m-ar transporta pînă la „Saghalien"-ul visului meu. Şi cît de greu e, Doamne ! cînd fumezi şi cheltuieşti treizeci de centime zilnic numai pe tutun. Cele două lire au şi fost începute, dar mai am o mică comoară de rezervă : „Roskopf"-ul, un briceag foarte frumos, un portofel de piele şi un portmoneu, la fel de frumos. Sacrificate la momentul oportun, aceste lucruri

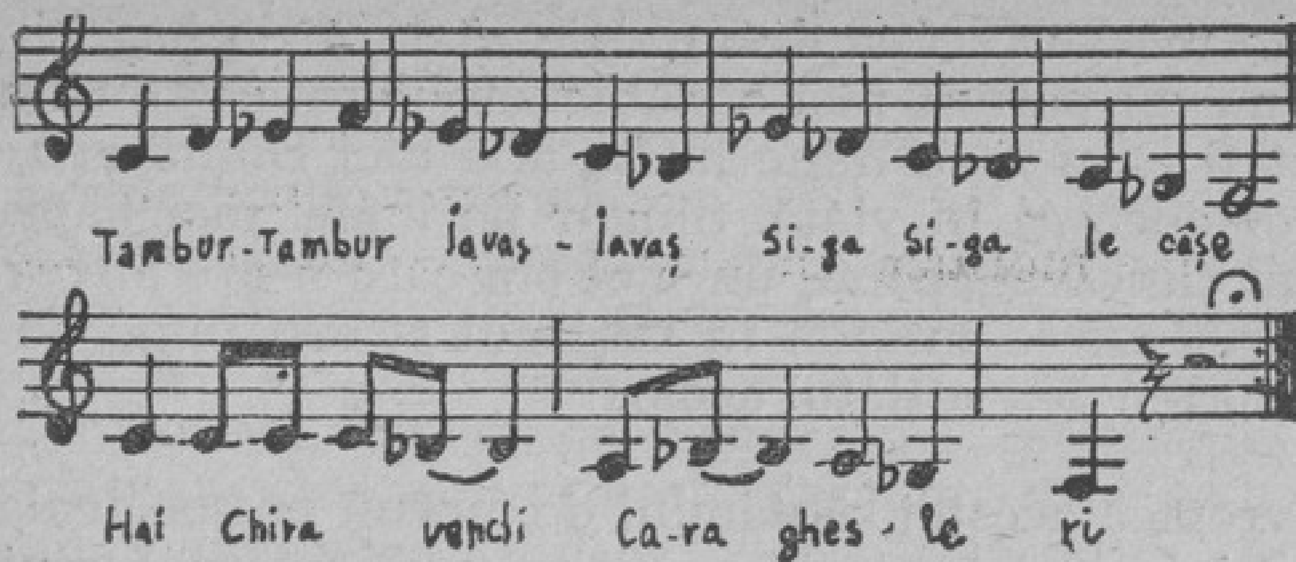
mărunte mă vor scăpa de mizerie. Asta mi-o bag bine în cap și nu-mi permit nici o slăbiciune ; știu că sînt un om pierdut și că pentru mine nu se află nici Dumnezeu, nici ființă omenească în viață. Singur pe lume, mai năpăstuit decît un cîine vagabond, un biet om care n-are altceva de făcut decît să se întindă în mijlocul străzii pline de trecători și să-și dea sufletul acolo.

În vremea acestei săptămîni de morun pe socoteala valizei, se ivi o mică ocazie ce-mi procură tutunul zilnic. O familie de armeni, în drum spre America, care trăsese la hanul nostru și căreia mă oferii ca ghid, fără să slăbesc din ochi vapoarele fără escală. Mă acceptă, dar și aici cîtă mizerie din partea unei inimi omenești ! Pentru o dimineață sau după-amiază întreagă de plimbare pe jos, de lămuriri sufletești și de devotament de adevărat ghid, acești zgîrciți nu-mi dădeau decît cincizeci de centime ! Oh ! omule, cît ești de respingător.

Totuși, întreaga familie era înstărită, mama, tatăl și șapte copii. Jumătate din zi se plimbau ; cealaltă o petreceau în casă, unde se îndopau cu toate bunătățile, mîncau, beau, rîdeau și fumau narghilele scumpe. Habar n-aveau de morun, iar pe mine, care mi se acrise de el, nu mă întrebau nimic. Îmi dădeau cincizeci de centime și mă priveau cu fețe joviale și grăsune, tatăl mai ales, un om frumos cu barbă, care se înnebunea după ultimul născut, un băiețel de șase ani, ce dansa din buric, în timp ce „papa“ lovea într-o dairea și cînta cu o voce bărbătească de bas. Această melodie, refren mai degrabă, pe care o țin minte cu exactitate împreună cu cuvintele ei din care poate nu se înțelegea nimic, mă chinuiește de atunci ca un vis dulce și trist al vieții mele. Multă vreme, ori de cîte ori mi-o amintesc, mă prăbușesc sub povara acelei amintiri din Neapole, cu splendoarea și cruzimea lui, ca și cu egoista fericire a acelei familii.

Transcriu mai jos această amintire, cu muzică exactă și cuvinte neînțelese. O fac pentru mine, numai pentru mine... Poate, de asemeni, și pentru înduioșarea oamenilor care au inima plină de cîntece crude și care cunosc prețul acestor evocări dureroase.

Iată una, săpată în carnea mea :

*

S-a terminat cu săptămîna de morun ! Familia de armeni a plecat și ea ! Totul s-a sfîrșit : adăpost, hrană, tutun ! Mă aflu în stradă, un biet *palikaraki !*

Timp de două zile, mă învîrtesc pe lîngă *albergator*-ul meu, cu un codru de pîine în stomac. Patronul se înduioșează și-mi dă, pentru ultima oară, o farfurie din morunul său, pe care o înfulec, apoi îmi spune :

— *Venga con me !* (Hai cu mine !)

— Unde ?

— La consulatul român.

Rămîn trăsnit : habar n-aveam. Și ideea asta nu-mi spune nimic : ce legătură poate să fie între consulul patriei mele și cu mine ?

— Ar putea să te repartizeze, îmi zise italianul, tîrîndu-mă la consul, și mai ales să-mi plătească cele cincisprezece lire ce mi le datorezi !

Mă gîndesc : „Consulul ar putea să mă întrebe ce caut aici, și culmea, să-mi ceară un pașaport, pe care nu-l am!". Așa că mă adresez tovarășului, care merge îngrijorat, cu frumoasele-i sprîncene zbîrlite.

— Știi ce-i aia un *palikaraki ?*

— Nu !

— Ei bine, este un individ pe care consulii nu-l iubesc deloc. Și unul ca ăsta sînt eu !

Omul se oprește cu mîinile în buzunare și mă privește înciudat :

— *Porco Dio !*

O clipă cred că a renunțat la hotărîrea sa. Nu !

— *Andiamo sempre !* (Să mergem, totuși !)

Și canonul începe.

Întîi la consul, care-i onorific și nu știe o boabă românește :

— Uite... dom'le... Românul ăsta a venit la mine acu' două săptămîni. Moare de foame și mi-e dator cincisprezece lire.

— Nu pot să fac nimic. Eu sînt aici numai pentru vize.

Coborîm mofluzi. În stradă, italianul se chibzuiește. Apoi :

— Haide !

— Unde ?

— La prefectură !

— Aibi milă ! Nu ți-am dat valiza ? Nu ți-ajunge ?

— Ba da ! Mi-ar place să am mai bine banii și să-ți înapoiez valiza.

Om cinstit !

La prefectură, un șef de birou care moțăie, cu mîinile încrucișate pe burtă. Napolitanul o ia de la capăt :

— *Scuzate... Signore... Questo Rumeno... otti giorni... non pagato... quindici lire* [1]...

— E un pungaș ?

— Nu, dar...

— Aici nu se ocupă nimeni de datorii !

Afară respir : în sfîrșit !

Nici un „în sfîrșit". Napolitanul își răscolește mintea.

— Haide !

— Iar !... Mamă !...

— Hec ! Trebuia să rămîi la mă-ta ! Aici : Neapole !

— *Vede Napoli, poi mori ?*

— *Davvero !* [2]

Îl urmai. De astă dată mă tîrî la primărie :

— *Signore... Guardate... Questo... Rumeno* [3]...

Același monolog, în timp ce eu ședeam acolo, ca un cîine bătut. Același rezultat și...

În stradă, ștergîndu-se de două ori sub bărbie cu dosul mîinii, *albergatore*-le îmi strigă în nas :

— *Non che mangiare ! Non che dormire !* [4]

Și plecă.

Om cinstit, totuși... Om care luptă, care se trudește și face tot ce poate ca să rămînă bun. Dar viața își bate joc de asta.

---

[1] Iartă-mă, domnule.., acest român... opt zile... n-a plătit... cincisprezece lire (*n. e.*).

[2] Într-adevăr ! (*n. e.*).

[3] Domnule... priviți... acest român (*n. e.*).

[4] Nimic de mîncare, nimic de dormit ! (*n.e.*).

*

Pironit pe trotuar, mă rezem de zidul primăriei și închid pleoapele, spre a păstra imaginea acestui hotelier care se depărtează, mîhnit, gesticulînd. Mi-e imposibil să am necaz pe el. Dealtfel, nu sînt supărat pe nimeni. Eu sînt vinovatul. Voit-am cîndva să am un rost în viață ? Nu. De cînd mă știu, așa am fost. Atunci ? Nu degeaba un proverb înțelept spune că „Ceea ce își face omul cu mîna lui, nici dracul nu poate să-i descurce".

Mașinalicește, mă îndrept spre port. Acolo sînt stive mari de lemne, acoperite în formă de căpiță. Începînd de azi, aici va fi culcușul meu de noapte. Ah ! păcat de hainele mele care sînt încă noi ! Dar o să mă păzesc... Apoi, scîndurile trebuie să fie curate : e lemn de tîmplărie.

Curate ? Mută-ți gîndul !

În bezna de nepătruns umblu de-a bușelea și numaidecît dau de niște picioare, care put de-ți vine să verși. Sînt tovarăși, alde *palikaraki*, ca mine ! Cel pe care l-am atins, bombăne prietenește și-mi spune că-i „loc destul !"

Îmi golesc buzunarele care sînt înțesate cu lucruri, îmi încropesc un fel de perniță și mă lungesc, învelindu-mă cu paltonul. Dar, nu pot închide ochii toată noaptea. E frig... Tremur. Și, colac peste pupăză, tovarășii îmi dăruiesc cu generozitate păduchii lor. Doamne ! De necrezut ! Ah ! cu siguranță, păduchii nu se hărnesc cu pește sărat.

Furios, a doua zi plec în căutarea a „orice o fi". Cutreier tot orașul și portul : mă ofer, pentru salarii de nimic, pretutindeni unde văd că e ceva de făcut, dar îmi dau seama de zădărnicia sforțărilor mele : înșiși napolitanii sînt prea mulți și mor de foame, mai dihai ca mine. Zece inși se bat pe un loc, pentru un ceas de muncă, pentru un geamantan de dus. Seara, mă strecor sub șopronul nostru, fără să fi mîncat ceva toată ziua, mai mult de ciudă, deoarece mai am cîțiva „soldi", păstrați special pentru tutun, singura mea mîngîiere. Deoarece port un baston de bambus în mînă, mă gîndesc că poate din cauza lui nu sînt primit nicăieri și a doua zi, la plecare, după a doua noapte de scărpinat, îl las în stiva de scînduri.

Iarăși bat drumurile, dau din coate, îmi cer partea mea de viață, oricît de mizerabilă ar fi. Nimic, nimic, nimic !

Atunci mă împăcai cu soarta. Zadarnic să te ostenești pentru ceva. Zadarnică încăpățînarea de a vrea să dărîmi un zid cu capul. Pace ! Pace cu tine însuți !

Istovit, înfometat, cu inima goală de orice sentiment, căzui pe o bancă. La ieșirea din port e o piață publică. În fața mea, derbedei care se înghesuie în jurul unui cazan uriaș, ce fumează în bătaia vîntului.

Mă opresc și văd cum un bucătar ambulant împarte mîncare. Ce ? Morun ? Nu. Mai rău ! Șorici și resturi de pîine de toate felurile, adunate de prin restaurante. Pîinea și șoriciul fierb în vreo cincizeci de litri de apă ; șeful le prinde cum poate, cu lingura sau cu mîna și le cumpănește în farfuria de metal pe care flămîndul o ia din grămadă.

Cît costă asta ? Un ban porția ! Și ți-o dă ! Și e bună, pentru Dumnezeu ! Se topește în gură. Dar trebuie să te înghesui, deoarece cazanul se golește într-o clipă. De asemeni, trebuie să nu faci mofturi în fața acestei ciorbe, în care parcă și-au spălat picioarele toți *palikaraki* din Neapole !

Ceea ce nu împiedică pe nimeni să mai ceară încă o porție, cu gologanul într-o mînă, cu castronul în cealaltă. Și se înghite fiertura, cu rîgîieli de satisfacție. Apoi, cu mîinile în buzunar, ochii pe jumătate deschiși și nepăsători, se duc legănîndu-se pînă la tutungerie, își cumpără un pachet de șase bani ; răsucesc o țigară, rîgîind din belșug și o fumează, tolăniți la soare, cu mintea pierdută. Admiră Neapole...

Iată omul care s-a împăcat cu soarta lui.

Făcui același lucru cu soarta mea și cu Neapole : scosei cămașa murdară de dedesubt și o pusei deasupra, făcîndu-mi astfel din două cămăși murdare... două curate.

Din nenorocire, nu putui păstra această pace mai mult de un sfert de oră, nici în abrutizarea minții, nici în nemișcare completă, în ciuda jurămintelor ce-mi făcusem de-atîtea ori de-a privi viața cu sînge rece. Acel „la ce bun" nu mi-a fost prieten mai mult de-o clipă de alean. Tot ce poate zgudui mașina umană e *bun*, chiar și boroboața de neiertat ca aceea, de pildă, din ziua în care mă întremai cu șorici.

Cu mîinile în buzunare, savurîndu-mi țigara, dădui peste un vînzător ambulant care-și explica jocul : „Un franc pentru doi bani !" Jocul era următorul : pe o masă, o bilă atîrnată de un lănțișor. În fața ei un popice pe care bila, cînd îi făcea vînt, trebuia să-l răstoarne.

Șmecherul apucă bila :

— Priviți domnilor : ținteşti drept şi-i dai drumul : popicele e răsturnat ! Cîştigi un franc numai cu doi bani. Uite aşa... !

Într-adevăr, dădu drumul bilei şi răsturnă popicele. Alții, probabil, complici, îl răsturnară, de asemenea. E uşor, într-adevăr. O să-mi încerc norocul !

Da, dar cu ce bani, deoarece n-am decît un singur ban. Ei bine, cu lira pe care însuşi vînzătorul ambulant mi-o dă în schimbul briceagului păstrat pentru clipe de ananghie !

Ah ! îmi spun, dacă reuşesc să răstorn popicele de două sau de trei ori, am cu ce să-mi țin tot atîtea zile. Şi apuc bila, ochesc, dau drumul, dar neghioaba trece la stînga, fără să atingă popicele. Rezultatul : am pierdut cei doi bani !

Trebuie să-mi scot paguba. Desigur, a fost o stîngăcie din pricina necunoaşterii jocului : n-am ochit bine. Jocul e simplu. Mi-am dat seama.

Apuc iarăşi bila, ochesc şi-i dau drumul ; de astă dată trece pe la dreapta şi nici gînd să atingă popicele. Cu asta, patru bani pierduți. Cum să-i laşi ?

Continui, ochind, dînd drumul, dar bila trece cînd la dreapta, cînd la stînga şi odată cu ea gologanii şi briceagul meu trec în buzunarul pungaşului.

Înfrînt, cu inima bătîndu-mi de parcă aş fi omorît pe cineva, mă îndrept spre culcuşul meu, unde de astă dată, un somn greu mă împiedică să simt păduchii şi urmările marei mele greşeli.

*

La capătul primei săptămîni petrecută sub cerul înstelat — a treia la Neapole — nu mai am decît „Roskopf"-ul, destinat unei încercări supreme de salvare. Dealtfel, e aproape de nevîndut în acest oraş unde napolitanii îți oferă, la orice colț de stradă, ceasuri pretinse de aur şi, în treacăt fie zis, furate. Le oferă tuturor străinilor, după ce le-au frecat fără încetare de şolduri şi chiar găsesc naivi care să le cumpere. Aceştia sînt mai cu seamă englezii, eternii căutători de chilipiruri de-a lungul tuturor continentelor.

Aşa că, aproape fără să vreau, ceasul meu fu salvat din pricina acestei concurențe. Restul : portofelul şi portmoneul au fost vîndute ; banii au căzut în buzunarul bucătarului ambulant. Şorici, şorici şi iar şorici

Deşi lacom după şorici, încă din copilărie, niciodată n-am văzut şi n-am mîncat atît de mult ! Ore întregi îi simt mirosul în nas, împreună cu duhoarea de talpă arsă.

Pe curînd, un alt miros, mai puţin substanţial, îmi va gîdila nările. Deocamdată, sînt cu stomacul gol de două zile şi dau tîrcoale prin port, unde mă întîlnesc cu vechiul meu *albergatore* :

— Eh, nimic ? mă întreabă.

— Nimic, încă.

— Mîncat ?

— Nu.

— Hai acasă ; am ceva bun !

Acasă, devor o tocană minunată !

— Ce e ?

— Iepure de casă, îmi spune, sugînd un os şi zîmbind misterios.

Aproape că n-aş fi băgat de seamă, dacă, plictisit de miorlăielile deznădăjduite ale unei pisici băgate într-un sac, n-aş fi întrebat, în timp ce ne desfătam cu o cafea gustoasă :

— Ce ţi-a căşunat pe pisica aia nenorocită de-ai vîrît-o în sac ?

— E tocana de mîine, îmi răspunse cu gravitate. Şi cît ai clipi, se sculă, apucă pisica, îi legă de gît o sîrmă, pe care o fixă la un capăt dintr-o gaură a unui scăunel, iar de celălalt trase, după ce se urcă pe el. Şi, în faţa mea, sugrumă sărmanul animal, care se zvîrcolea îngrozitor.

Mulţumii şi ieşii. N-ajunsei în curte şi vărsai toată tocana.

Sîntem noi un popor înapoiat, dar nimeni nu mănîncă pisici, nici broaşte şi nici măcar carne de cal.

*

Acea minunată carne de pisică, pe care n-am avut virtutea s-o mistui, a fost ultima mea masă la Neapole... Şi, totuşi, încă opt zile aveau să mai treacă pînă să sper într-o schimbare.

Într-o zi, pe cînd mergeam la voia întîmplării pe lîngă coasta Filipo Santo, îmi căzu privirea pe un afiş mare, al cărui cuprins mă pironi locului.

Între atîtea şi atîtea laude, se spunea că :

IL MAGNIFICO VAPORE
„HOHENZOLLERN“
va pleca (la data cutare)
DIRETTISSIMO
DA NAPOLI A ALESSANDRIA D'EGITTO

Eram pe la sfîrșitul lui februarie 1907.

Citii și recitii afișul minunat și inima mi se umflă de bucurie, presimțind salvarea apropiată. Acest *Magnifico*, și mai ales acest *direttissimo* era ceea ce căutam. Scăparea mea aici era ! El trebuia să fie, chiar de-aș fi fost nevoit să mă agăț de cîrma lui sau să fac o crimă !

Și sigur de reușită, plin de speranță, alerg, aproape jucînd, pe întreaga cîmpie napolitană, mă rostogolesc în iarbă, latru, cînt :

Tambur, tambur !
Iavaș, iavaș...
Siga, siga, iecișe
Hai chiravendi, caraghesteri !

Dar, în vreme ce cîntam, seara sosi și odată cu ea și foamea. Mi-e foame, săracul de mine și știu că încă opt zile vor mai trece pînă să îmbuc ceva, deoarece viitoarea masă trebuie s-o iau pe *Magnifico*, pe *direttissimo* sau nicăieri, nicăieri !... Sînt un om care nu mai mănîncă ! Nu mai am nimic de vîndut, afară de ceasornicul „Roskopf“, dar cu el nădăjduiesc să plătesc barcagiul care, la momentul potrivit, mă va duce la picioarele „Hohenzollern“-ului !

Așa se va întîmpla, viteazul meu *palikaraki*, chiar de-ar trebui să muști din țărînă, să paști iarbă.

Și într-adevăr, mă aflu în mijlocul unui cîmp nesfîrșit de lăptuci, înalte pînă la genunchi ! Smulg una, îi scot miezul și... curaj prietene ! De morun te-ai săturat. Șoriciul ți-a dat greață. Pisica ai vărsat-o. Ei bine, acum îndoapă-te cu iarbă și aleargă, aleargă apoi, ca gîștele pe cîmp, la începutul primăverii.

Așa s-a și întîmplat : m-am îndopat cu lăptuci timp de opt zile și-am alergat ca gîștele !

Nici o firimitură de pîine, în tot Neapole, pentru mine ; nici un gologan ca s-o cumpăr, o săptămînă întreagă. Nu mănînc decît lăptuci cu sare furată de prin butoaiele din fața băcăniilor, beau apă și alerg ! Tutunul meu, mucuri

de țigară. Culcușul meu ; mereu sub șopronul de scînduri din port. M-am jegărit în așa hal, că nu mă mai recunosc, cînd îmi văd imaginea în geamul vitrinelor.

Dar Dumnezeu e mare și pe pămîntul ăsta orice are un sfîrșit.

Ziua plecării vaporului „*Hohenzollern*“ ! De pe chei abia se zărește pavilionul său, care flutură în depărtare. Bărci frumoase fac naveta între el și debarcader. Compania „Cook“ îi trimite domni bine, doamne frumoase, împreună cu bagajele lor numeroase.

Și eu ? Eu, de asemenea, nu călătoresc decît cu *direttissimo.*

Curaj, *palicarule !*

La o toaletă publică, mișunînd de femei, mă dezbrac în vestă ; o săpuneală strașnică și cu ajutorul unei oglinzi de buzunar în față mă bărbieresc. Femeile chicotesc. Eu de asemeni : e ziua plecării mele pe *Magnifico !*

Odată ras, îmi îndrept gulerul și-mi fac un nod la cravată, ca pe vremea cînd eram și eu om. Apoi, cu periuța mea de mustăți îmi curăț hainele, paltonul și-mi lustruiesc ghetele.

Iată-mă un tînăr cu înfățișarea corectă, respectabilă.

Alerg să-mi caut bastonul, pe care nimeni nu l-a vrut, adio, scumpul meu șopron ! Mi-am găsit vaporul !... Acum, e rîndul ceasului. Cui să-l vînd ? Pe legea mea, dacă nu s-o nimeri la *albergátore*, va fi jalnic !

Pornesc voinicește și, înainte de a intra, îmi scot ceasul și-l privesc :

— Scumpul meu „Roskopf“ ! Șapte lei m-ai costat, patru ani de cînd te port ! Iartă-mi trădarea și ajută-mă să iau pe tine cele două lire de care am nevoie pentru barcagiu !

Intru. Italianul își bea cafeaua. Bolovăni niște ochi la mine, văzîndu-mă atît de dichisit :

— *Monneda ?*

— Da, *monneda,* am venit să ți-o cer ! Plec îndată, căci de la ultima noastră masă n-am mai mîncat decît lăptuci, devenind un ierbivor ! Uite ceasul meu ; te implor, dă-mi două lire !

Și îi povestesc ce am de gînd să fac.

Bunul om mă ascultă, vădit mişcat, dădu din cap, fără să scoată o vorbă și-mi întinse trei lire, în loc de două, pentru mașina aceea fără preţ. Îi strînsei mîinile și alergai spre limanul salvator !

În fața barcagiului, cu un aer imperial — bastonul în mînă și trăgînd din ţigară — întreb ca și cînd n-aș fi ştiut :

— Unde-i „*Hohenzollern*"?

— Colo, dom'le !

— E *direttissimo* ?

— ...Da, *Napoli à Alessandria* !

— Cît iei pe cursă ?

— Două lire.

— Du-mă !

Și sar în barcă.

Alunecînd pe oglinda de smaragd, fiecare lovitură de vîslă mă depărtează de înspăimîntătoarea realitate și mă apropie de o alta, mai rea, fiindcă e nesigură. Barcagiul mă depune la picioarele unei scări, care-i păzită la capătul de sus de un *bersaglieri* şi de un ofiţer de bord.

Curățenie strălucitoare. Numai „lume bună". Nici pomeneală de *katastromatos*. Lux mare. *Il Magnifico !*

Împrejurul vaporului, napolitani dansează în bărci, în sunetul ghitarelor, mandolinelor, viorilor şi armonicelor. E un tămbălău asurzitor. Pasagerii de pe punte aruncă gologani în bărci și-n mare, care-i plină de înotători. Aceștia, cu gura plină de bani, pîndesc mîna care va arunca lira și înainte ca moneda să parcurgă tot drumul se dau la fund ca o săgeată şi o prind în timp ce ea coboară ca o frunză veștedă. Revenind la suprafață, ţi-o arată între dinţi.

Plătesc barcagiul și mă urc... „Ca un cocoş"... Dar privirea mi s-a și împăienjenit, picioarele mi s-au înmuiat, respirația mi-e grea. Da, în clipa aceasta, sînt în stare să ucid !

În susul scării... cei doi mă salută politicos... Unul mă întreabă :

— Biletul dumneavoastră !

Nepăsător, ca un bloc de piatră, răspund plictisit :

— Conduc un prieten...

Treceţi, domnule...

Trec, gata să mă prăbușesc.

*

Din această clipă și pînă la plecarea vaporului, cam o oră, am trăit momentele cele mai cumplite, cele mai ucigătoare din viața mea. Nu cunosc ceva care să egaleze acest canon, nimic mai sîngeros, nici chiar foamea, nici închisoarea sau rana cea mai dureroasă. Numai chinul ce ți-l dă pasiunea cărnii dezamăgite se poate măsura cu această sfîșiere a bietelor măruntaie omenești.

Căci ăsta-i adevărul : fîșii de viață care se desprind din tine, ard ca meteorii, fără voia ta și se duc în infinit, luînd cu ele ceea ce-i mai bun în sîngele tău : *pofta de viață*. După care nu rămîi decît un pachet de oase, un schelet care rînjește, care scîncește și care se cheamă *un sărman om de treabă.*

Sînt hotărît să-mi arunc îndată zdreanța omenească peste balustrada babordului și-mi lipesc fruntea înfierbîntată de un stîlp. De acolo pot să văd scara, fiindcă toată viața mea atîrnă acum de această scară, care-i spaima mea, cîtă vreme nu s-a ridicat, cîtă vreme oricine poate să mă înhațe de ceafă și să mă arunce, unde ? Într-o barcă a poliției ? Într-un oraș al mizeriei ? Nu, nu : într-o pustietate cu lăptuci !

Nu e vorba aici de mizerie, care-i ceva suportabil, pe care o cunosc și de care nu mi-e teamă, ci de lăptuci. Opt zile de lăptuci, care au venit după opt zile de șorici și încă alte opt de morun sărat ! Asta nu-i mizerie : sînt un tînăr îndopat cu iarbă și care riscă, dintr-un moment într-altul, să fie trimis din nou la păscut. Și ceea ce-i mai teribil, n-am nici o poftă să mă arunc în mare, care e la picioarele mele, nici nu mă gîndesc la moarte : vreau să trăiesc, îmi place viața, Neapole și această omenire neghioabă. Un singur lucru nu-mi place : lăptucile !

Și orice bluză albă care trece pe lîngă mine, orice chipiu, orice mișcare care se produce în apropierea cefei mele — fie pentru a da un ordin, fie ca să arunce o piesă în mare, fie chiar pentru un scuipat peste balustradă — toate acestea la un loc sînt pentru mine tot atîtea mîini gata să mă îmbrîncească pe scara blestemată, azvîrlindu-mă în cîmpul cu lăptuci.

Îmi simt carnea topindu-se ca ceara cînd o apropii de jăratic. Pentru mine viața s-a oprit, soarele stă pe loc, la fel ca scara.

Ca să mă dezmeticesc, scot din buzunar *Ombra*, pe care o știu pe de rost și mă prefac c-o citesc, dar nu pot desluși o buche ; nu văd decît scara înțepenită în poziția ei, coate de oameni care mă ating în trecere și... lăptuci. Atît pot să vadă ochii mei.

Dar mă silesc să fixez altceva, care ține de vis : îmi apropii fruntea de stîlp, îmi fac din Vezuviu o țintă și aștept clipa cînd muntele se va urni, întîi încet, apoi repede, repede, departe de aceste meleaguri.

Aștept și nimic nu se clintește. Muntele, stîlpul meu, aceste drumuri cu talazuri de aramă sclipitoare care duc drept la lăptuci, totul este lovit de imobilitate. Numai eu, eu singur sînt mobil, doar inima mea vibrează de toate grozăviile universului, numai eu pot fi mișcat la dorința cuiva și trimis la iuțeală în cîmpia cu lăptuci, unde trebuie să trăiesc, ca pînă acum, ca un ierbivor, ca gîștele, să pasc de o sută de ori pe zi și să mă deșert de tot atîtea ori.

Cu stîlpul în brațe, cu ochii ațintiți spre Vezuviu, mi-aduc aminte că am *Ombra* în mînă, *Ombra* care a fost singurul meu tovarăș de drum, de spovedanie și singurul prieten în vremea acestor nesfîrșite zile. Și mă întreb : de ce oamenii scriu *Ombre* mișcătoare, *Ombre* patetice, de vreme ce pămîntul nu-i decît un cîmp imens de lăptuci, în care putem cădea fără să ne mai sculăm vreodată.

Un *bu-u-u* formidabil zguduie cerul și marea, izbindu-mă cu dinții de stîlp.

Acum sînt un *palikaraki* așa de ușor, că aș putea fi apucat între două degete și pus oriunde : în cazanul cu șorici sau în cîmpia napolitană. Nu mai respir, mă lipesc de balustradă și implor scara să se ridice, mai înainte de-a fi un fulg pe care să-l ia vîntul. Nu știu dacă am dreptul să mă bucur. Între primul și al treilea *bu-u !* eternitatea este așa de chinuitoare, că aș fi putut fi măturat de pe puntea acestui deznădăjduitor *direttissimo* al salvării mele, la cea mai ușoară suflare și de mii de ori într-o minută.

Dar iată al doilea șuierat de sirenă, apoi al treilea și văd cum brațe puternice trag scara blestemată și o leagă la babord. Nava pleacă majestuos și pămîntul parcă se învîrtește în jurul ei. La ieșirea din port, se oprește și pilotul coboară în șalupa lui. Un scurt *bu !* — salutul civilizat pentru pilotul Neapolului și lăptucile sale — și ne luăm valea, pășind în larg, în timp ce vaporul duduie cu toată puterea, în

timp ce vîntul suflă în frînghii, iar călătorii și-au ridicat gulerele paltoanelor.

Abia atunci îmi spun cu glas tare :

— Asta-i *direttissimo* al meu !

Și umflîndu-mi pieptul, cu țigara în gură, mîinile în buzunar, bastonul în bandulieră, mă plimb semeț pe puntea comandantului, căruia mi-e poftă să-i strig : „Hei ! prietene !... Cum o mai duci cu sănătatea ?“

*

Noapte. Noapte frumoasă meridională. Pachebotul își încetinește mersul... Așa, dintr-o dată... În largul mării...

— Ce s-a întîmplat ?

Saloane și cabine se golesc. Toată lumea e pe punte, fiecare clasă la puntea ei, cei care au mîncat și cei ce nu au mîncat, fie din indispoziție sau fiindcă nu i-a invitat nimeni.

— Ce este acolo ?

Trecem pe lîngă Stromboli ! Și cum prietenul meu, comandantul, e un individ drăguț, a încetinit mersul lui *Magnifico*, ca să putem privi pe îndelete acest etern aruncător de flăcări. Priviți-l ! E la doi pași de noi. De pe creștetul său, țîșnitura ritmică de lavă incandescentă luminează noaptea la scurte intervale. Cărarea de foc, roșie în părțile de sus, coboară șerpuitoare, pe alocuri întreruptă, se întunecă din ce în ce și dispare la poalele muntelui, unde un clocot ciclopeean tulbură tăcerea nopții. Spectacol unic, de neuitat.

Vaporul își reia viteza.

Mă așez și fumez în noaptea calmă. Mă gîndesc la controlorul care ar putea trece, da... La dracu ! O să vadă cum am să-l primesc. Oare sînt sau nu pe un *direttissimo* ? Și atunci ? Cine ești dumneata, care mă plictisești ? Să se termine cu spaima ! Acum vaporul merge și nu se va opri decît acolo unde-l am pe moș Binder, așa că puțin îmi pasă ! O să mă trimiteți la cărbuni : n-aveți decît ! Ca și cum am spus vreodată că nu vreau să scot din mînă partea mea de cărbuni ! Da, sînt gata să pui mîna pe roabă ! Da, sînt gata să-mi plătesc drumul, prin orice fel de muncă, oricît de grea și murdară, dar, pentru numele lui Dumnezeu, fiți

oameni, lăsaţi-mă să ies din cîmpul cu lăptuci : am şi eu dreptul la un codru de pîine !

Şi cum fumam şi mă gîndeam la ce ar fi putut să mi se întîmple pe *Magnifico*, un domn mărunt şi bine legat fuma de asemenea un trabuc, drept în faţa mea, cu spatele rezemat de parapet. Nu mă slăbea cu privirea, de-o bună bucată de vreme. Dar nu mă sinchisesc !

Ce o fi vrînd cu mine omul ăsta cu figură cumsecade, cu şapca pe ochi, cu impermiabil şi cu ţigară care licăreşte în noapte.

Nu vrea nimic. E un austriac : l-am auzit vorbind vieneza cu călătorii. Pe cînd eram numai noi pe puntea de la a treia, mă întrebă deodată, în italieneşte :

— Ce cabină ocupi dumneata ?

— Nici una.

— Cum ? Toată lumea are cabină aici. Uite-te la numărul cheii dumitale.

— N-am nici o cheie.

Mirat la început, apoi înţelegînd, zîmbi şi se aşeză lîngă mine :

— Nu cumva, eşti, din întîmplare, un...

— ...Da, un *palikaraki* !

— Şi desigur că n-ai mîncat ? !...

— Ba da ! numai lăptuci...

— Hai cu mine !

În cabina lui, cu mişcări de buldog grăbit, deschide o valiză, scoate sanvişuri, tartine, banane, portocale, „Malaga“ şi mă îndoapă. Îmi toarnă de băut, încă şi încă... Apoi ţigări minunate, ţigări minunate.

Ah ! palicarule ! Totul se plăteşte pe lumea asta, atît binele cît şi răul !

— Să nu te temi deloc ! îmi spuse bravul vienez. Sîntem pe un vapor de lux, nici un control pe drum ! La intrare îţi ia biletul şi-ţi dă cheia cabinei. Atît... Dar cum dracu ai ajuns aici ?

— Să vezi... erau nişte lăptuci acolo !

*

Acum îmi trebuie un culcuş. Unde să-l găsesc ? Pretutindeni !

Mă lungesc pur şi simplu pe marele pătrat care acoperă sufrageria clasei a treia şi adorm. Adorm buştean, pînă dimineaţa, cînd o mînă mă clatină. Ridic capul, puţin jig-

nit : o bluză albă, o figură tînără, vioaie, se apleacă asupra mea :

— *Fokista lei ?* (Ești fochist ?)

— *Fokista...*

Și-mi acopăr fața, adormind din nou.

Puțin mai apoi, aceeași mînă, aceeași figură :

— *Passagieri lei ?*

— *Passagieri...*

— Ha ! Ha ! Nu ești nici fochist, nici călător, ci vagabond ! Hai cu mine !

Tii, ce să mă fac ? Controlor ? Cărbuni ? Adio „Malaga“, adio sanvișuri și țigări !

Nu ! nimic... Cu atît mai bine. Sîntem în zodia huzurelii, după aceea a nenorocirilor ! Așa-i viața ! Sînt dus în sufrageria deasupra căreia dormisem. Acolo, micul dejun. Călătorii au plecat și din trei porții două sînt neîncepute.

— Au rău de mare *ăștia !* Tu n-ai ! Așează-te !

Ca un lup într-o turmă de miei, mă aruncai asupra untului, dulceței, cornurilor calde, laptelui bun, cafelei gustoase și le trimisei să-mi repare bietele mațe dehăinate de atîtea lăptuci. Băiatul mă privea cu brațele încrucișate și cu fața îmbujorată de bucurie.

— Nu te grăbi ! E permis ! Toate astea ar fi mers în mare, la rechini ! Și fripturi, mari ca asta !... Și *kuglufuri*, tot așa ! În mare !

În mare, pentru rechini... Iar mie și atîtor altor milioane ca mine : lăptuci, șorici, lături !

Sărmană omenire ! Cît ești de proastă ! Mai mult proastă decît rea !...

. . . .

Trei zile între cer și mare... Mediterană voioasă, cîteodată arțăgoasă. Bolta cerească generoasă, uneori cu toane.

De la bucătăria clasei a treia, unde înțepenit pe două picioare solide, cu mînecile suflecate, mă joc cu vasele, privesc prin ferestruică marea și cerul, care dansează în toate chipurile și cînt cît mă ține gura :

Tambur, tambur !
Iavaș, iavaș...

Deodată, în plină mare dezlănțuită, ziua-n amiaza mare, *Il Magnifico* se oprește ! Ce s-a întîmplat ? Toată lumea năvălește pe punte.

Un biet cargobot grec se află în primejdie. Complet gol, plutește în voia valurilor, cu cîrma ruptă. „*Hohenzollern*" încearcă să-l abordeze cu prudență. Prin megafon se aude :

— Tot ce putem să vă facem, e să vă luăm la bord ! strigă ai noștri pe italienește.

— Nu puteți să ne remorcați ? întrebă grecii.

— Imposibil ! Sîntem vapor poștal !

Strig, la rîndul meu :

— Imposibil ! Sîntem un *direttissimo !*

Și prietenul meu, comandantul, sună mașiniștilor : *țîrr !... țîrr !... Cu toată viteza, înainte !...*

Înainte !... Fiecare cu soarta lui...

: : : : : : : : : : : : : : : :

În sfîrșit ! Într-o duminică însorită : *bu !... bu !... Hei ! acolo, pilotul !*

Acostăm la Alexandria.

Strîng mîna austriacului, apoi pe a băiatului de treabă, care-mi spune :

— Dă-mi ca amintire bastonul tău de bambus !

— Ia-l !... Adio !...

...Hei, Franța !... Nimic de făcut în 1907 ! Abia peste zece ani și... pe altă poartă !...

Zbor la scumpul meu Binder...

Saint Raphaël, martie 1927